

выхаваўчай атмасферы вакол стаўлення да сваёй малой і вялікай Радзімы. Таму і пэўныя жанры, тэмы, стылі, навукова-публіцыстычны падыход – якраз найболей падыходзяць да фармату такога выдання. Ды і аўтары, якія будуць працаваць дзеля выканання гэтага клопату, не будуць абмежаваны памерамі інфармацыйных газетных ці часопісных жанраў. Часцей у альманаху будуць выступаць пісьменнікі, публіцысты, навукоўцы. Фармат выдання дазволіць даваць болей шырокі і болей шматпланавы ілюстрацыйны матэрыял, дасць магчымасць друкаваць у якасці дадаткаў, напрыклад, факсімілье ранейшых публікацый пра той ці іншы край, а яшчэ выкарыстоўваць паказальнікі, падаваць шырокую краязнаўчую бібліяграфію, што толькі ўпрыгожыць выданне такога кшталту.

Арцём Кавалеўскі

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ПРАВА НА ПАМЫЛКУ: ШЛЯХ ЛІТАРАТАРА-ПАЧАТКОЎЦА (з вопыту працы са студэнтамі спецыяльнасці «Літаратурная работа (творчасць)»)

Прынята лічыць, што пражыццёвы адрозніваецца ад паэта тым, што, каб напісаць па-сапраўднаму моцны, таленавіты, яскравы твор, ён павінен валодаць не толькі высакародным густам да прыгожага пісьменства, майстэрствам, тонкім адчуваннем вобразнай сутнасці слова і метафарычным навыкам пераўвасабляць рэчаіснасць у іншасвет, а – у першую чаргу – глыбокім перажываннем паўсядзённасці, вострым суперажываннем асобнаму чалавеку і чалавецтву наогул, адчуваннем чужога болю як свайго ўласнага, бо мастацкая проза і ёсць тым унутраным, часам хранічным болем, пераасэнсаваным аўтарам і ўвасобленым у мастацкім тэксце. Але як гэтаму навучыцца? Пры наяўнасці абавязковых літаратурных здольнасцей пражыццю неабходна мець пэўны жыццёвы вопыт, умець і любіць спасцігаць рэчаіснасць да самых глыбінь, не баяцца корпацца ў тым брудзе і смецці, якія часта фарміруюць штодзённае жыццё чалавека. Словам, трэба не проста *пражываць*, але *перажываць* жыццё, скрупулёзна *перажываючы* не толькі мякіш, але і чэрствыя скарынкі экзістэнцыяльнай сутнасці. Паказальна, што выбітнымі пражыццёвымі нярэдка становіліся людзі без так званай спецыяльнай літаратурнай адукацыі. Ну а калі казаць зусім проста, мазгі пражыцця закручаны іншым чынам, чым мазгі паэта...

Яўген Сінічэнка нарадзіўся 25 лістапада 1991 года ў Баранавічах, там жа скончыў сярэдняю школу, атрымаў спецыяльную адукацыю кухара, а потым пераехаў у сталіцу, дзе атрымаў спецыяльную будаўнічую адукацыю ў Мінскім дзяржаўным прафесійна-тэхнічным каледжы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва імя М.А. Кядышкі, бо маці Жэні хацела, каб сын пайшоў па яе слядах і ў будучым атрымаў вышэйшую інжынерную адукацыю. Але жаданне і мэта Яўгена былі іншымі: у 2010 годзе юнак паступае ў Інстытут журналістыкі БДУ на спецыяльнасць «Літаратурная работа (творчасць)». Дарэчы, гэта быў першы ў гісторыі факультэта набор на спецыяльнасць, замацаваную за кафедрай літаратурна-мастацкай крытыкі. Я дагэтуль добра памятаю сустрэчу выкладчыкаў кафедры з будучымі выхаванцамі: Яўген Сінічэнка сядзеў за сталом побач са сваім бацькам. Субтыльны маладзён (між іншым, адзіны хлопец у групе), апрануты ў класічную сінюю вадалазку, адкрыта і пранікнёна ўглядаўся ў твары выкладчыкаў і ўважліва ўслухоўваўся ў іх словы пра кафедру, універсітэт і адметнасць новай спецыяльнасці. Для ўсіх нас гэта быў надзвычай важны момант: пазнаёміцца і паразумецца, каб нарэшце пасябраваць, бо, як вядома, размаўляць пра літаратурную творчасць, вучыць і вучыцца ёй без шчырых цёплых і даверлівых адносін паміж студэнтам і выкладчыкам вельмі цяжка. Як неаднаразова падкрэслівала прафесар Ефрасіння Леанідаўна Бондарова, «студэнта, а тым больш творчага чалавека, нельга прымушаць, яго трэба заахвочваць». Менавіта да гэтага мы і імкнуліся.

Нашы заняткі па «Асновах літаратурна-мастацкай творчасці» і па «Асновах паэтычнага майстэрства» ператварыліся ў сапраўдныя творчыя лабараторыі, майстэрні, на якіх дэманструюцца і абмяркоўваюцца літаратурныя тэксты студэнтаў у розных жанрах. Але не толькі. Мы разам спрачаемся наконт аўтарскіх пазіцый і межаў дасведчанасці, імкнёмся намацаць шляхі і спосабы ўдасканалення твораў, якія могуць быць самымі рознымі. Часам, трэба проста выправіцца на гарадскі шпацыр і паразмаўляць на не звязаныя з творчасцю тэмы. І мы выпраўляемся і размаўляем.

Літаратар-пачатковец павінен спрабаваць сябе ў розных, нярэдка дыяметральна супрацьлеглых жанрах, каб урэшце вызначыцца з пытаннем «хто я?»: паэт, прэзізік ці драматург. Далей – болей, бо ў кожным з трох родаў літаратуры існуюць свае жанравыя падзелы і фармальныя адрозненні. Чым болей такіх спроб ажыццявіць малады аўтар, тым хутчэй ён вызначыцца і заявіць пра сябе ў літаратуры. Не трэба баяцца быць незразумелым, трэба баяцца быць непачутым. Менавіта таму я

заклікаю студэнтаў дзяліцца сваімі задумамі, планами і спадзевамі, бо час вучобы – гэта той вольны прасцяг, калі нават самыя, здавалася б, вялікія творчыя памылкі і паразы могуць адыграць станоўчую ролю ў працэсе аўтарскага сталення. Страх нараджае баязлівасць, а баязлівасць, у сваю чаргу, – замкнёнасць і аўтызм, які пагражае сур'ёзным творчым крызісам. У пяшчотным узросце гэта вельмі небяспечна.

Яўген Сінічэнка піша вершы і малую прозу, якая падаецца мне значна больш роўнай, глыбокай і змястоўна вытрыманай. Нядаўна малады аўтар звярнуўся да жанру так званай псіхалагічнай навелы, што не ў апошнюю чаргу звязана з зацікаўленасцю Жэні класічнай псіхалогіяй. «Уводзіны ў псіхааналіз» Зігмунда Фрэйда сталі нагодай больш уважліва і пільна зірнуць на знешнія праявы чалавечых паводзінаў, каб зразумець сутнасць тых імпульсаў, якія іх нараджаюць. Нездарма аўтар у якасці эпіграфа да свайго апавядання ўзяў знакамітае фрэйдаўскае выслоўе: *«Псіхічныя працэсы самі па сабе несвядомыя, свядомыя толькі асобныя акты і бакі душэўнага жыцця»*. Нават сама назва апавядання «Без пяці хвілін сямёрка» адсылае нас да пушкінскай «Пікавай дамы» і знакамітай фразы яе галоўнага героя Германа, які, перажываючы паталагічны стан душэўнага, нават псіхічнага расстройтва, на пытанне «колькі часу?» адказваў-трызніў: «Без пяці хвілін сямёрка», – што было яўнай прыкметай шызафазіі. Даследчыкі неаднаразова падкрэслівалі, што Пушкін адзін з першых у рускай літаратуры выявіў абсэсіўна-кампульсіўны характар і абсэсіўнае псіхічнае расстройтва героя. Лічыцца, што базавы афектыўны канфлікт у абсэсіўных і кампульсіўных людзей – гэта гнеў (у стане пад кантролем), які змагаецца са страхам быць асуджаным альбо пакараным. Гэты афект не выяўлены, задушаны альбо рацыяналізаваны, словы выкарыстоўваюцца, каб хаваць пачуцці, а не выяўляць іх. Яўген Сінічэнка звяртаецца менавіта да гэтай адметнасці чалавечага характару ў вобразе героя свайго апавядання, маладога чалавека, які, перажыўшы ў падлеткавым узросце траўму, звязаную з няўдалай спробай рэалізаваць сваю сексуальную дэвіцыю, канчаткова замкнуўся ў сабе. Яму ўласціва хваравітая самарэфлексія. Так, яму «бывае сорамна ў краме», калі ён выкладае «тавар на гэтую жудасную стужку-транспарціёр. Усе вакол глядзяць на цябе, быццам асуджаюць за нешта незразумелае». Яго «быццам сама гэтая стужка асуджае». А далей ідуць успаміны героя пра адзін дзень з яго юнацкага жыцця, які «выдаўся на рэдкасць жажлівым»... У фінале апавядання герой зазначае: «Я ненатуральны... я вырадак... бацькоўства нечакана стала для мяне грахам, бо колькі трэба самалюбства, каб выдраць душу з нябыту сюды і ператварыць яе ў мяса».

Тэма, да якой звярнуўся Яўген Сінічэнка ў сваім творы, не новая ў сучаснай сусветнай літаратуры, можна нават сказаць, што яна папулярная і модная, таму што дэвіянтныя паводзіны чалавека сталі ледзь не нормай у сучасным грамадстве спажывання. Чалавеку ва ўсе часы было ўласціва памыляцца, бо, зрэшты, кожны мае права на памылку, але шкада, што часам шнары, якія гэтыя памылкі пакідаюць на сэрцах, робяць душу чалавека стомленай, самотнай, цяжка хвораі і невылечнай. Відаць, пра гэта і напісаў Жэня...

Наталля Кузьміч

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

РЭЦЭНЗІЯ Ў ЧАСОПІСЕ «ПЕРШАЦВЕТ»

Напрыканцы XX стагоддзя ў спецыялізаваных літаратурных выданнях асноўная ўвага крытыкі ўдзяляецца даследаванню творчай індывідуальнасці пісьменніка, вызначэнню месца яго творчасці ў літаратурным працэсе; працягваюцца пошукі формы і зместу (напрыклад, матэрыялы пад рубрыкамі «ўражанне», «прачытанне», інш.). На жаль, крытыка паступова страчвае актыўнасць, бягучая крытыка ўсё часцей саступае месца літаратуразнаўчым артыкулам, нататкам да пэўных юбілейных мерапрыемстваў, артыкулам асветніцкага характару. Крытыкі працягваюць звяртацца да новага прачытання літаратурнай спадчыны, вяртання да чытача творчасці пісьменнікаў-эмігрантаў, разглядаюць канкрэтны твор уключаным у творчасць аўтара, а яе ў сваю чаргу – у кантэкст літаратурнага працэсу. Літаратурная крытыка існуе ў асноўным у такіх жанравых формах, як агляды артыкул, рэцэнзія, агляд кніжных навінак, анкетаванне пісьменнікаў. Дастаткова рэдка на старонках літаратурна-мастацкіх выданняў з'яўляюцца імёны маладых творцаў, якія пачынаюць працаваць у галіне крытычнай дзейнасці, у асноўным гэта матэрыялы досыць вядомых крытыкаў і літаратуразнаўцаў або саміх жа пісьменнікаў.

Часопіс маладых літаратураў «Першацвет» спрабаваў напаўняць сваю рубрыку «Крытыка» рознымі жанрамі, і самым папулярным быў такі складаны жанр, як рэцэнзія. Як правіла, рэцэнзія пісалася на бягучую літаратуру і, заканамерна, уяўляла сабой спробу аналізу зборнікаў або адзінкавых твораў, якія выходзілі ў перыядычным друку, напрыклад рэцэнзіі Таццяны Барысюк «Жыццё – не баль у чужым садзе...» (№ 4, 1997), Віктара Жыбуля «І ў сто...» (№ 7, 1997), Анжалікі Дубасавай